

Senapsgasen syns tydligt som en geléformad klump i den upprostade minan som ligger på Östersjöns botten.

FOTO: SJÖFARTSVERKET

Senapsgasen ett hot mot livet i Östersjön

NORRKÖPING
Efter andra världskriget dumpade de allierade minor och bomber fyllda med gifter som senapsgas. Nu kartläggs minorna av Sjöfartsverket.

Misstankarna om vilka skador senapsgasen har orsakat och kommer att orsaka är många.

Enligt den holländska journalisten Ekke Overbeek, beskrev den ryske vetenskapsmannen Aleksander Korotenko redan för tio år sedan att minorerna kommer att rosta sönder någon gång mellan 2020 och 2060. Uppskattningsvis finns det cirka 50 000 ton kemiska stridsmedel i minor och bomber på Östersjöns botten.

Liten risk

Enligt Aleksander Korotenko räcker det med ett par ton av de giftiga stridsmedlen, där inte bara senapsgas ingår, för att döda allt liv i Östersjön i hundra år.

Samtidigt bedöms risken som minimal. Alla bomber och minor rostar inte sönder. Det sker i vilket fall inte exakt samtidigt och när gifterna sprids i vattnet späds de ut så kraftigt att giftet inte får samma verkan.

Till skillnad mot Västerhavet har Östersjön inte så starka strömningar att giftet kan spridas snabbt. Senapsgasen är dessutom inte vattenlöslig, men en del läcker ändå ut och fiskar och sälar som kommer i kontakt med gasen får frätskador.

Minorna och bomberna som kartläggs av Sjöfartsverkets fartyg Baltica ligger på mellan 80 och 120 meters djup i ett område mellan Gotland och Lettland.

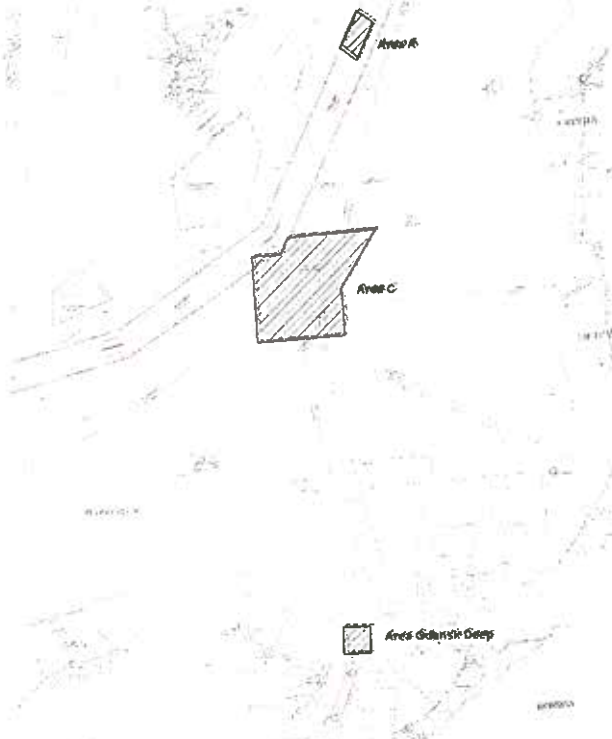
Riskfyllt att bärga

Kommer senapsgasen upp över ytan förvandlas gasen till droppar som sprids med vinden. För att motvarande skada ska ske i djupet krävs att vattnet rörs om ordentligt.

– Omrörning av vattnet blir det i första hand när det tyngre saltvattnet kommer in i Östersjön, men det sker väldigt långsamt, säger Sian Petersson, oceanograf på SMHI.

– Det är bättre att låta senapsgasen ligga. Processen att ta upp bomberna och minorerna, för att göra något med dem, är värre.

Yrkesfiskarna är de som drabbats hårdast av de kemiska stridsmedlen. De har fått både minor och kletig massa med senapsgas i sina fångstredskap. Även om näten har fått gå till botten och minorerna kastats tillbaka har

Ungefär halva område C har hittills sökts igenom. Där har man hittills upptäckt 15 000 objekt på sjöbotten, allt från sönderrostade senapsgasbomber till skrivbordsstolar.

FOTO: SJÖFARTSVERKET

det i flera fall lett till svåra skador hos yrkesfiskare, främst i Polen.

Djurlivet drabbas

Från Gotland kommer rapporter om sälar med frätskador och blinda sälar som tyder på att de kan ha varit i kontakt med kemiska stridsmedel.

Men det kan lika gärna vara skador de fått från fiskeredskap eller skottskador. Blindheten kan

av vikare i Finska viken. Samtidigt dog stora mängder med sjöfågel.

– Vi har fortfarande starka misstankar om att de förgiftades av någon form av kemisk gas, kanske senapsgas. Men det är inget vi säkert vet. Sälarna var så starkt förruttnade när de flöt i land att det var svårt att se några typiska skador, säger Tero Härkönen, sällforskningschef på Naturhistoriska museet.

Men obduktionen visade att vikarna inte dött av PCB-förgiftning eller förgiftade av någon organisk klorförening.

”De bör oskadliggöras”

Både vikare och gräsäl dyker till Östersjöns botten så rent teoretiskt kan de mycket väl komma i direktkontakt med senapsgasen i de upprostade minorerna. Precis som fisken.

För Tero Härkönen finns ingen tvekan. Minorerna och bomberna behöver komma upp och oskadliggöras tycker han.

– Det är ganska självklart att det ska tas bort ur miljön även om det är kostsamt, för senapsgasen och de andra gifterna kommer hur som helst ut i Östersjön med tiden.

HANNA PETERSSON
Reporter
011-200 217
hanna.petersson@nt.se

Men det finns ett tillfälle där forskarna är ganska säkra på att gifterna från andra världskriget orsakat massdöd.
På vårvintern för 20 år sedan dog halva beståndet

Utredning samband mellan bränder

NORRKÖPING
Polisens utredning kring branden på Grundläggaregatan i Hageby fortsätter. Eventuella samband med de tidigare bränderna är ett av spåren polisen ser närmare på.

– Kollar man tillbaka några månader har det förekommit en del bränder i området. På daghemmet Sandlådan den 13 juli exempelvis var branden anlagd, det har konstaterats, säger Torgny Ehreider, vid polisen.

Söker samband

En timme efter att daghemmet brann, fattade ett soprum eld.

– Soprummet ligger bara 50 meter från Grundläggaregatan, säger Torgny Ehreider.

Polisen koncentrerar sig nu på att hitta samband mellan de olika bränderna.

Försvarat arbete

– Händelserna gör att man kan fråga sig om det är en och samma person, om det är ett gäng eller ungdomar. Vi vet inte. Vi har inget ansikte på vem det kan vara än, säger Torgny Ehreider.

Polisens tekniker har börjat sin genomsökning av vinden och man beräknar vara klar om några dagar. Men arbetet har försvarats av att vissa delar av den ekhärjade vinden inte är framkomliga.

– En del saker går inte att flytta på med handkraft, säger Torgny Ehreider.

Boende får gå in

Förutom vinden so är avspärrad är det fortfarande tillåtet att gå in i huset. I boende vars lägenhet inte har totalförstörts har därför kunnat komma och gå i sina lägenheter som de vill.

Över hälften av de boende har polisen och förhört i förhoppning om att få en bild av vem som hände. Utöver arbetar man med tips som kommit in.

Vill ha tips

– Vi har fått några tressanta tips som vi vill se vidare på. Vi uppmanar alla som hört något om att vända sig till polisen. Låt oss avgöra om det är intressant.

THERESE EKSTRA
011-200
therese.ekstrand@r